

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 10.— K

pol leta 5.— „

četrt leta 2-50 „

posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat 14 h

„ „ dvakrat 12 „

„ „ trikrat 10 „

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Pred uradno konferenco dne 2. julija t. l. v Mariboru se zberejo vsi slovenski učitelji in vse slovenske učiteljice v „Narodnem domu“ v kratek pogovor. Važno! Pridite vsi!

Naznanilo.

Po sklepu upravnega odbora „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ v seji dne 23. marca 1910 se bo vršila letošnja

XXII. glavna skupščina
dne 6. in 7. avgusta 1910
v **Rudolfovem.**

Predlogi in predavanja za glavno skupščino, delegacije in sekcije se morajo prijaviti do 1. julija t. l. podpisane vodstvu; obenem naj se naznani dotični govornik. Teme razglasimo takoj, ko se nam vpošljejo.

Cenjene predsednike „Zavezenih društev“ vljudo prosimo, da nvrste v vzporednega prihodnjih zborovanj volitev delegatov v zmislu § 7., lit. e), Zavezinih pravil. Delegati naj se prijavijo vsaj do 15. julija t. l. **Izvolite delegate, ki se bodo glavne skupščine tudi res udeležili, da bo vsako društvo častno zastopano.** Kdor že ve vnaprej, da ne pojde v Rudolfovo, naj se ne pusti voliti.

Društvene izkaze imajo predsedniki že v rokah. Blagovolite jih izpolniti in prav zanesljivo vrniti do 15. julija t. l., da bo mogel tajnik sestaviti svoje poročilo.

Blagajnike Zavezinih društev pa prosimo, da pošljejo blagajniku letni donesek.

Po soglasnem sklepu lanske delegacije v Mariboru se je določil znesek za upravno leto 1909/10. od vsakega pravega člana 1 K. Od podpornih članov se ne plača članarina.

Pozivljamo že zdaj vse narodno napredno učiteljstvo, naj se udeleži letošnje glavne skupščine v najmnogobrojnem številu.

Narodno napredno učiteljstvo pokaži posebno letos, da je solidarno v svojem stremjenju, da se ne umakne niti za ped s strogo in natančno načrtane poti, ki vodi do vzvišenega cilja, za katerim stremimo z vsemi svojimi silami. Pokažimo s svojim nastopom, da se ne strašimo, nemoralnih persekucij na naše vrste! Pokažimo, da nas ne opoši beg h koritom neznačajnih koristolovcev v naročje reakcionarnih in nazadnjaških strank, ki hrepene po oni minuli predpotopni dobi, ko je bil učitelj mežnar in farovski blapec. Pridite, zavedni tovariši in tovarišice s Primorskega, Štajerskega in Koroškega k nam kranjskim učiteljem in učiteljicam, da v soglasju z Vami povzdignemo glas in obsodimo tiste, ki so se spozabili tako daleč, da so zavoljo lastne koristi, prodali korist vsega stanu!

Vsak zaveden učitelj in zavedna učiteljica naj pohiti v Rudolfovo tiste dni!

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskih društev“.

Tajnik:
Frane Gärtner.

Predsednik:
L. Jelenc.

Pod vladno barona Schwarza.

„Wegen eines Lehrers will ich mich dem Dr. Šušteršič nicht vermessen.“

Baron Schwarz.

O. kr. deželne vlade in deželnega predsednika dolžnost je, da se ravna po zakonih, da ščiti zakone in da pospešuje kulturo v deželi in preprečuje vse, kar bi imelo ovirati prosih kulturnih zarodov, za katerih napredek je dolžna skrbeti država. In med te zahteve je staviti tudi šolstvo.

Na Kranjskem sta deželni predsednik baron Schwarz in z njim naša deželna vlada kapitulirala v tem oziru pred vsemogočnim doktor Šušteršičem. Izročila sta kulturni razvoj kranjske dežele, nje šolstvo in učiteljstvo dr. Šušteršiču, da preko zakonov uveljavlja svoje strankarstvo. To se je zgodilo z znano izjavo barona Schwarza pred ono zgodovinsko znamenito sejo dež. šolskega sveta: „Preki volji dr. Šušteršiča ne morem ničesar storiti.“

In pogledimo si, komu je izročil v tem trenutku baron Schwarz, t. j. vlada, razvoj kulture, šolstvo in učiteljstvo naše dežele. L. 1897. je v debati pri proračunski razpravi o ljudskem šolstvu v državnem zboru državni poslanec doktor Suess opisoval uspehe državnega šolskega zakona in blagodejni vpliv ljudskega šolstva, ki ga je zaznamovati kot dobro posledico na ljudstvo države v tako mnogih ozirih, kar je izvir tega novega zakona. Poudarjal je, da je bil ta zakon in razvoj ljudskega šolstva blagoslov za državo. Rekel je: „... Ponavljam, da je ta zakon in ljudsko šolstvo blagoslov za ljudstvo in državo.“ — In tedaj mu je odločno to zavrnil dr. Šušteršič z besedami: „**Prokletstvo za ljudstvo!**“ In od tedaj so zapisane te značilne besede dr. Šušteršiča v stenografskem zapisniku državnega zbora l. 1897., da je ljudska šola prokletstvo za ljudstvo.

In komu še je izročil naš dež. predsednik na milost in nemilost ves naš stan? Izročil ga je oni stranki, ki proti pravilom dostojnosti primerja učitelja z lajajočim psom. Izročil ga je možem (Krek, Hočevar, Jaklič), ki ne pojmi, da je nizkotno orožje za boj zoper svojega političkega nasprotnika psovaje, da je nemoralno psovati svojega političkega nasprotnika in nemoralno se z nasiljem in tiranstvom bojevati zoper njega. Izročil ga je možu, ki je v dež. zbornici zasmehoval in se rogala bedi, v kateri živi učiteljstvo, ki je na shodu na Je-

senicah pavšalno, krivično blatil in dolžil učiteljstvo krivde, ki je nima.

Dovolj je povedano s tem — in pod takimi pogoji naj ostaja učiteljstvo moralno čisto, naj po zakonu vzgojuje deca k moralnosti in patriotizmu!

Zgoraj citirana poniževalna izjava barona Schwarza je **skrajno razžaljenje** učiteljskega stanu, in ne čudimo se danes Šlomškarjem, da pozivljejo na boj nanaož, ne čudimo se klerikalni stranki in nje voditeljem, da nas psujejo s psi in se ne čudimo, da se je J. N. Jeglič z Grabna v Ljubljani baje izjavil: „Deželni šolski svet smo mi, ki se shajamo v moji pisarni!“ — Če se pusti c. kr. vlada na ta način kompromitirati, je dobro in le mogoče pod potropanco barona Schwarza. Ne bomo se več čudili niti najnemoralnejšemu in najgausnejšemu činu nad učiteljstvom, ker vemo, kje je njega izvir!

Dobro si zapomni učiteljstvo to izjavo! Torej učitelj danes na Kranjskem niti vrednosti, da bi ga vlada pravično in zakonito branila, on ni enakopraven človek v državi in deželi! To ima danes učiteljstvo od vlade za to, ker ji vzgojuje mladino za vdane podanike, to prejema za prepatriotično vzgojo! C. kr. vlada v Avstriji danes nesmatra učitelja enakopravnim članom človeštva!

Kaj pa bi porekla slavna vlada, če bi se učiteljstvo samo smatralo več vrednim, kakor ga smatra vlada, in bi si stavilo za smoter vzgajati v prvi vrsti ljudi, potem patriote. Morebiti bi nam bilo potem pričakovati milostnejših deželnih predsednikov. Kaj, ko bi učiteljstvo danes pričelo izvajati konsekvence? Če vlada danes noče čuvati in upoštevati zakonov, jih tudi učiteljstvo ne bo pospeševalo in ščitilo in bogojilo tak patrio-

LISTEK.

† Franc Lunder.

Ne bom ocenil s temi vrsticami delovanja rajnega tako kakor zasluži; zakaj nađejam se, da bo to storilo krepkejšo pero nego je že moje. Toda hvaležnost me veže, da postavim na svežo gomilo rajnega to-le spominčico: Lunder je bil med slovenskimi šolniki velik poštenjak, odkritosrčen in blag tovariš, kremenit, neomajen značaj! Kjer je služboval, je bil priljubljen. Začel je menda na Igu kot podučitelj (v letih 1865 — 67/68.) pri nadučitelju Govekarju — ta mož je bil tudi značajan in delaven čez vse — bil učitelj na Brdu, v Radečah in naposled na Raki (31 let). V vsem skupaj je služboval kakih 45 let: zakaj šele lani je zapustil z dopustom v žepu prijazno Rako, bil letos upokojen in živel na Glinicah pri Ljubljani. Ali mu ni bila šola priljubljena, ko je celo življenje njej posvetil? Ali ni bil izvrsten šolnik, ko so ga šolske gosposke toliko let pustile, rade pustile pri plodonosnem delu? Toda v tem oziru ga ne mislim opisovati; povedati hočem o rajnem

le to, kar mi najbolj srce teži. — Ko je bil rajni nadučitelj v Radečah, je bil on s tov. Gasperinom vred, ki še uživa pokojnino, učiteljski zastopnik v Krškem okrajnem šolskem svetu. Takrat je bilo narodno vprašanje pogostoma na dnevnem redu pri sejah te korporacije. Dasi sta bili poglavitni osebi (glavar, nadzornik) zoper slovensko stvar, vendar to značajnega Lundera ni motilo, da bi bil zapustil Slovence. V letu 1878. se je ustanovila nemška mešč. šola v Krškem. Treba je bilo nastaviti dva učitelja. Okrajni šolski svet je imel pravico prezentacije. Nemškutarji so iskali Nemce in glasovali za Nemce, a večine niso imeli v okrajnem šolskem svetu. Če bi bila pa učiteljska zastopnika potegnili z nemškutarji, kar pa nista storila, bi bili ti znabitvečino imeli. A ker sta bila učiteljska zastopnika značajna, je zmaga la po previdnosti uda g. poslanca Pfeifferja slovenska večina. Zaradi tega je bil po takrat veljavnih zakonih deželni šolski svet primoran, da je poslal dekrete za nemško meščansko šolo (na kateri so bili vedno in so še vedno le slovenski učenci) meni in učitelju Vidmarju,

1) A skoro gotovo jima je to eno leto pozneje (1879.) škodovalo, ko sta bila službeno prestavljena, in sicer Gasperin iz Krškega v Radeče, a Lunder (ta nekako zoper zakon) iz Radeč na Rako.

ki sva bila prvi učni osebi na tej učilnici. Na ta način sem prišel torej v Krško s pomočjo rajnega Lundera in sem skrbel, jako skrbel in se jako trudil, da so bili (po pravici in po potrebi) vedno nastavljeni le slovenski učitelji na meščanski šoli v Krškem, kjer deluje zdaj pet čvrstih slovenskih pedagogov, od katerih so bili štirje še moji učenci na tej šoli.

I. Lapajne.

Nekaj pogleda v šolstvo na Vestfalskem.

V zadnjih desetletjih se je mnogo rudarskih rodovin preselilo iz naše domovine tudi na Vestfalsko (Westfalen) na Nemškem. Večina njihovih otrok se v tamošnjih nemških šolah ponemčuje.

Pred kratkim je prišla neka učenka M. J. s svojo materjo zopet domov, ker se je oče kot rudar ponesrečil. Prinesla je s seboj tudi knjige iz nemških šol, ki lahko iz njih za naše razmere marsikaj poučnega posnamemo.

Ker gredo rudarji za zaslužkom, je hčerka v tekni 3 let obiskovala 7 raznih katoliških ljudskih šol, kar je razvidno iz zvezka za izpričevala (Zeugnisheft), ki ga je dobila v Bür-

germeisterei Kray-Leithe, Landkreis Essen“. Šolo je začela obiskovati v Dortmundu, potem jo je obiskovala v Wattenscheidu, Krayu, Stat. Lütgendu, Kleyu, Winterhöfenu, Bueru. V tem zvezku so na prvi strani zapisani navadni podatki učenca kakor sploh v imenikih, na drugi strani „Besedastaršem“ in razporedba redov. Potem je na vsaki strani izpričevalo za eno leto. Redi so za sledeče stvari: I. vedenje, II. marljivost, III. pazljivost, IV. redoljubnost, V. uspevanje (Leistungen): 1. Verouk: a) zgodbe sv. pisma, b) katekizem. — 2. Nemščina: a) ustno, b) pismeno. — 3. Računstvo. — 4. Oblikoslovje (imenovano „Baumlehre“). — 5. Zgodovina. — 6. Zemljepis. — 7. Opisavanje prirode (Naturbeschreibung). — 8. Prirodoslovje. — 9. Lepopis. — 10. Risanje. — 11. Petje. — 12. Telovadba. — 13. Ženska ročna dela. — Izpričevala se izdajajo za polletni in zimski tečaj, podpisujejo pa jih rektor, glavni učitelj, razrednik (razrednica) in starši.

Učenka je prinesla sledeče knjige, izdaja za katoliške ljudske šole: Lesebuch für die Oberklassen kathol. Volksschulen (za provincijo Westfalen), velja 1-50 M. Realienbuch, ki vsebuje zgodovino, zemljepis, prirodopis, fiziko, kemijo in mineralogijo, velja 1-40 M. Übungsbuch für den deutschen